

‘סמכות חדשה’ – עוד ססמא או שינוי במגמה

עידן עמיאל, פסיכולוג קליני, מנהל היחידה להדרכת הורים במרכז שניידר לרפואת ילדים

פגישה אחרונה להיום חשבתי לעצמי, זוג הורים חדש שהגיעו בהמלצת פסיכולוגית. זכרתי משיחת הטלפון שיש להם בן מאומץ עם התנהגות פרועה - שכרות, התקפי זעם ואף הסתבכויות עם משטרה. בן 9 הילד. אני לא יכול אפילו לומר שמדובר על מקרה חריג בתקופה זו. בטח אשוחח עימם על נוכחות הורית, אנסה לבחון כיצד ניתן לסייע להם בהתמודדותם המורכבת ובינתיים חשבתי לעצמי, השעה שמונה בערב, אני עדיין בקליניקה... מה עם הנוכחות שלי כהורה, כאבא... במהלך השיחה הסתבר כי האם היא זו שרצתה את האימוץ. האב, רופא במקצועו, הרשים אותי כאדם רגיש ונעים אך גם נחוש ונחרץ ביחס לעמדתו מול הילד. שני ההורים תארו את החיים עם הילד כ"חודשים של גיהנום", עם זאת, מודעים לקשיים שעבר הם העניקו לו חופש מוחלט, גם לברוח מהבית. לא פעם נאלצו אף להגיע לתחנת משטרה על מנת לשחררו לאחר שנעצר. האם שוב מדובר על הורים שאינם יודעים להציב גבולות לילד? הורים המעניקים חופש רב מידי ובעצם מזניחים? שאלתי עוד על האינטראקציות בבית. מסתבר כי יש לא מעט התקפי זעם בבית, במיוחד כשהאב לא נמצא. "התנהגותו לא פעם מעוררת בי זעם נוראי" אמר האב. לשאלתי כיצד הוא מגיב במצבים אלו השיב האב שהוא מוציא את הילד מהבית, וליד הדלת הוא אומר לילד שהוא שונא אותו.

האם התנהגות כוחנית ונחרצת זו של האב היא הגורם להקצנת התנהגותו של הילד? ואולי זו לא רק כוחנות, אולי יש גם אלימות פיזית כלפי הילד? לשאלתי, האב טען כי מעולם לא היכה את הילד והסביר שכאשר הוא גורר אותו בכח מהבית "באותם רגעים אני פשוט שונא אותו, זו האמת וזו גם הסיבה שאני אומר לו זאת". ניסיתי להבין יותר את האינטראקציה במצבים אלו והסתבר לי כי ההורים לא משוחחים עימו לאחר הארוע. יתירה מכך, הם התקינו פעמון מיוחד בו הילד יכול לצלצל כשירגע ואז הוא יוכנס הביתה בלי שום ניסיון לדבר על הארוע שהוביל לעימות. "לא חשוב אם יורד גשם או אם הארוע מתרחש ביום או בלילה, כך אני מגיב" אמר האב. הילד בן 9...

כיצד מטפלים בהורה כזה? האם דיאלוג סביב נוכחות הוא רלוונטי? האם להאמין לדברי האב שאינו מכה את הילד? האם אני יכול לסמוך על תחושת הבטן שלי ביחס לאמינותו של האב ובכל אופן לסייע, הרי אין ספק שהילד בסיכון. ואולי בכלל אין כאן שום שאלה והצעד הראשון המתבקש הוא יצירת קשר עם פקידת סעד לחוק נוער. הרי החוק במדינת ישראל קבע כבר מזמן שבמצבי סיכון לילד, המדינה מתערבת ומפקיעה את סמכותם של ההורים לטפל בו. אינני יודע מה קורא שורות אלו חושב עכשיו ביחס לפעולתי הראויה, אני יכול רק להרגיע או להפתיע ולספר שאב זה כלל לא הגיע לקליניקה שלי. תאור הקשר בין האב לילד נסמך על מאמר מקצועי מפורסם של ויניקוט משנת 1949. כן, האבא הזה הוא ויניקוט.

על מנת להסיר ספק כבר בנקודה זו אציין כי אין בכוונתי להתפלמס או לערער על פעולתו של ויניקוט, או להתייחס לתאוריה המרתקת שלו, אלא רק לחדד כיצד שישים שנה לאחר מאמר זה, תאורו של ויניקוט מעורר שאלות שלא נשאלו בעבר. משהו משמעותי השתנה בתרבות שלנו, משהו יסודי השתנה באופן בו אנו תופסים את הקשר הורה-ילד; ליתר דיוק – את תפקידו ולגיטימיות פעולתו של ההורה!

מטרתי המרכזית במאמר זה היא להבהיר כיצד שינויים תרבותיים חברתיים בעשורים האחרונים הובילו להחלשה ולפגיעה משמעותית ביכולתם של הורים להתמודד. שינויים אלה הובילו למה

שאני מגדיר כטרגדיה הגדולה של ההורים בדור זה - לא היה דור הורים שהשקיע בילדיו יותר מדור ההורים הנוכחי ולא היה דור הורים שהואשם באופן כה גורף על כך שהם אינם הורים טובים דיים!

משהו נוסף השתנה בתרבות ובחברה שלנו גם ביחס לנושא הסמכות באשר היא. אמחיש זאת תוך התייחסות לתקפותה של סמכות מקצועית בעצם פרסומו של מאמר זה. במאמר זה לא אציין ולו גם רפרנס מקצועי אחד – אינני מעוניין לבסס ולתקף את 'הסמכות המקצועית' של דברי תוך השענות על ציטוטי מחקרים. אני מכוון לכך שתקפותו וסמכותו של מאמר זה, הנסמך בעיקר על ניסיוני הקליני, יגזרו מן התהודה והדיאלוג שבכוחו של מאמר זה לעורר. האם דיאלוג או דיון ציבורי יכולים לתקף סמכות מקצועית? חלק מרכזי בהגדרת עקרונות 'הסמכות החדשה', אותה אציג בהמשך, הוא ההכרה בכך שלטוב ולרע, לא פעם שואבת כיום הסמכות את כוחה מדעת קהל. אתייחס בהמשך גם להיבטים השליליים של תרבות זו, אך תרבות זו, בצד החיובי שלה מאפשרת לי ככותב לפנות ישירות אל כל קורא/ת ולנסות לעורר דיאלוג באמצעות פורום באינטרנט.¹

הנוער כיום ומידת השפעת ההורים

אנו נמצאים כיום בתקופה בה אלימות ילדים ובני נוער הקצינה והגיעה למימדים של סכנה חברתית. עלייה דרמטית של מאות אחוזים בתיקים פליליים שנפתחו לילדים ובני נוער, ירידה בגיל הילדים המעורבים במעשים אלימים והקצנה בחומרת העברות המבוצעות ע"י ילדים, הינם שלושה פרמטרים המציבים בפנינו מראה חברתית קשה.

אין ספק שסיבה מרכזית למצב זה היא קריסתה של הסמכות ההורית והחינוכית בתרבות המערבית. אני מייחס קריסה זו לתרבות המערבית ככלל מאחר שחלק ממגעי המקצועיים באירופה המחישו לי היטב עד כמה הבעיות והקשיים דומים. שאלת קריסת הסמכות החינוכית ובכלל זה מצבם של מורים ואנשי חינוך, אינם מענייניו של מאמר זה, אך מה קרה להורים? כמעט מתבקש שהשאלה הראשונה העולה בראשונו כשאנו קוראים על אלימות כזו או אחרת של ילד היא - היכן הוריו?

אחת האמונות הרווחות בתרבות שלנו היא האמונה כי הורים הם הגורם המשפיע ביותר על ילדיהם. באופן מפתיע הידע המחקרי הקיים בידנו כיום אינו בהכרח תומך בהנחה זו. אינני מתכוון לומר שלהורים אין השפעה על התנהגות ילדם, אמירה זו כמוה כמכתב התפטרות מעיסוקי כפסיכולוג קליני המדריך הורים... כוונתי לחדד את כך שהשפעתם אינה דומיננטית כפי שאנו נוטים להאמין - גנטיקה, טמפרמנט מולד, תהליכי סוציאליזציה, השפעת אחאים, מורים ומנטורים דומיננטיים לא פחות בעיצוב אישיותו והתנהגותו של ילד מאשר האינטראקציה והקשר עם הוריו. ובכל זאת, האם הקצנת התנהגות הילדים אינה נובעת מכך שהורים כיום "אינם יודעים להיות הורים" ומכך שהם "חוששים להציב גבולות לילדם"? אמונה זו נעוצה ומושרשת עמוק בתרבות הנוכחית שלנו ומגובה בסמכות מקצועית של אנשי מקצוע הזועקים כיום – צריך להציב גבולות לילדים.

¹ מאמרו של ויניקוט התיאור והציטוטים עליהם נסמכת פתיחה זו יוצגו במלואם באתר הבית של מרכז הסמכות החדשה בכתובת <http://www.newauthority.org.il/forums/psycho-article.aspx> (ניתן גם להקיש במנועי חיפוש 'סמכות חדשה' ולהגיע לאתר).

הצבת גבולות – לא להורים בלבד

הצורך בהצבת גבולות לילדים הפך בשנים האחרונות ללהיט התורן לא רק בקרב מטפלים אלא גם בתרבות הפנאי שלנו. תוכניות טלוויזיה המיועדות ל"למד" הורים כיצד להציב גבולות, אינספור כתבות בעיתונים, פורומי התייעצות באינטרנט ושלל "מומחים" מטעם עצמם או בעלי תעודות כאלו ואחרות מסבירים כיצד על ההורים לפעול "נכון" ובאותה מטבע גם מתקנים את "טעויות" ההורים. שוב ושוב "מוכח" מעבר לכל ספק כי חינוך נכון (בעיקר של ההורים...) הוא המפתח לשינוי. אנו צופים בזה, שומעים זאת, קוראים זאת ומאמינים בכך – מה קרה לדור הורים הנוכחי שהפך אותו לטעמם של רבים לדור הורים רופס, חסר סמכות ומלא חרדות מול ועם ילדיו. לא מעט בתרבות שלנו, רווחת הטענה כי פעם הורים ידעו להיות הורים... האמנם?

פעם להורים היתה אופציה, בדיוק כפי שפעל ויניקוט, לגרור את ילדם בכח ולהשאירו מחוץ לדלת. זו לא היתה שאלה לדיון, זו היתה פעולה לגיטימית של הורה. אינני מעוניין לדון על בלגיטימיות הפעולה, באפקטיביות שלה או בהשלכותיה אלא רק לשקף את מגוון הדעות המקצועי הקיים כיום - החל ממטפלים המצדדים בלגיטימיות ה"פליק בטוסיק" ועד לאחרים שיזדעזעו מעצם המחשבה על השארת הילד בחוץ ויעדיפו פנייה למחלקת הרווחה העירונית.

החלק המשמעותי לדיון לטעמי הוא עצם הדילמה, עצם ההתלבטות. אם נחשוב לרגע על אותו הורה הרוצה תשובה מקצועית, מוסמכת ואחידה לשאלה האם "פליק בטוסיק" הוא לעיתים תגובה סבירה להתנהגות ילדו בן השלוש, מה נשיב לו? האם לנו כאנשי מקצוע, המטיפים להורים שוב ושוב על חשיבות העמדה האחידה, יש עמדה אחידה בנושא הפעלת כח פיזי ע"י הורה? האם יש לנו עמדה אחידה בנוגע לענישת ילדים? האם מחקרים כאלו ואחרים יהיו אלו שיוכיחו לנו כיצד נכון לפעול?

במילים אחרות, במקום לדבר שוב על חשיבות הצורך בהצבת גבולות ע"י הורים, אני מעוניין לשקף את חשיבות הצורך בהצבת גבולות לנו כמטפלים. מעטים מדי מכירים בקשייהם של ההורים כיום, בעוד שרבים מדי נוטים להטיף להורים (למשל על חשיבות העמדה האחידה והעקביות). לא פעם הרף שאנו מציבים כמטפלים, בדרישותינו להורים, הוא רף שאנו עצמנו לא עומדים בו - בואו נסכים לפחות שבסוגית הפעלת כוח על ילד, גם אנו כ"מומחים" לא בהכרח עומדים בקריטריונים של אחידות ועקביות ואין זה משנה כרגע מה עמדתו של כל אחד ואחת.

האמת היא שראוי לזכור גם שעמדתנו המקצועית כיום בסוגיה זו אינה רלוונטית - סוגיית הפעלת כח על ילדים הוכרעה כבר מזמן. לא ע"י מחקרים, לא ע"י סמכות פסיכולוגית כזו או אחרת אלא בעיקר ע"י התרבות שלנו. הפעלת כח כלפי חלש ממך אינה לגיטימית בתרבות שלנו והפעלת כח כוללת בתוכה לא רק כח פיזי אלא גם אלמנטים של כפייה ודרישה לציות. סמכות ככלל וסמכות הורית בפרט אינה ראויה להשען כיום על כפייה ודרישה לציות מצידו של הילד. יתרה מכך, מרבית ההורים כיום אינם מעוניינים להפעיל כוח, אך הם מתקשים למצוא דרכים אפקטיביות להשפיע על ילדיהם.

הקושי ההורי להציב גבולות ולהבנות סמכות אינו קשור רק לחוסר הלגיטימיות הציבורית-חברתית להפעלת כוח מול התנהגות הילד. שינויים תרבותיים חברתיים נוספים שהתרחשו בעשורים האחרונים בהקשר לסמכותם ונוכחותם של ההורים תרמו רבות להחלשתם. הבה נבחן כמה מהם.

מורכבות התפקוד של הורים כיום

צמצום תמיכת המשפחה הרחבה - פעם כאשר אם היתה אוחזת לראשונה בתינוקה לא היה זה התינוק הראשון שאחזה. היא טיפלה לפני כן באחיין שלה, אולי באחיה הקטן, ראתה את הדודה מטפלת בילדיה וכד'. פעם סבא וסבתא גרו בבית ההורים, הדודים והקרובים היו אכן קרובים והיו מערך תמיכה קהילתי לאם היולדת ולהורים בהתמודדותם עם גידול ילדם. כיום, ההתמודדות ההורית היומיומית השוטפת, בין אם מנוחה קצרה לאמא באינטנסיביות הקשר עם הפעוט, סיוע בהחזרת הילד מהגן או הדאגה לפעילותו של המתבגר אה"צ, מוטלת כמעט באופן בלעדי על כתפי ההורים. המשפחה הגרעינית כיום, בודדה וחלשה הרבה יותר מבעבר. בדידות זו מחלישה משמעותית את יכולתם של ההורים להתמודד עם האתגר בגידול ילדיהם.

שחיקת גבולות עבודה-בית - סגנון העבודה שלנו השתנה ללא הכר כתוצאה משינוי דרכי התקשורת בין העובד למקום עבודתו. מכשיר הנייד, המיילים וכד' מובילים לטשטוש משמעותי בגבולות שבין הבית לעבודה. כאשר אמא מבלה זמן איכות עם בתה בגינת המשחקים והנייד שלה מצלצל, האם עליה לענות? האם להשיב למייל דחוף מהעבודה כאשר הילד צופה בטלוויזיה? התשובה השלילית האוטומטית שניתנת בד"כ, תוך האשמה בוטה כלפי הורים על היותם "קרייריסטים מזניחי ילדים", אינה לוקחת בחשבון את העובדה שהורה גם אמור לפרנס את משפחתו. שינוי דרכי התקשורת הובילה לציפייה מצד מקומות העבודה למענה מהיר ומיידי מצד העובדים (סליחה, ההורים) וטשטוש הגבול בין העבודה לבית מוביל לצמצום נוכחותם של ההורים בחיי ילדם. גם כשהם בבית, הורים לעיתים נאלצים לעבוד...

יותר מודעות ויותר דילמות - הורים כיום מודעים הרבה יותר להשלכות מעשיהם על התפתחותו הרגשית של ילדם, מודעות שלא היתה בעבר. למשל, השאלה האם ראוי שילד יטפל באחיו הקטן כלל לא היתה בעבר דילמה - זו היתה חובתו. היום, האמונה הרווחת בתרבות המערבית היא שכאשר הורים נותנים לילד לטפל באחיו הם זונחים את תפקידם וגוזלים את ילדותו. האם עמדה זו נסמכת על ידע מקצועי או על שינוי תפיסתי בתרבות ובחברה שלנו? למעשה גם מרבית ההורים כיום, פועלים בהתאם לאמונה זו ועוסקים יותר בשאלה כיצד למנוע קנאה בין אחים, תעיד על כך הספרות העניפה בנושא. המפגש המורכב הראשון של אם עם תינוקה מפנה אותה מהר מאוד לפורומי תמיכה לנשים לאחר לידה, לרכישת ספרות עניפה בנושא ובהמשך ליועצי הורות. במילים אחרות, הורים כיום משקיעים אנרגיה רבה כדי לדאוג יותר לרווחת הילד. טוב שכך, ובכל זאת ראוי לזכור שאת מחיר ההשקעה בזמן, בכסף ובאנרגיה רגשית משלמים ההורים.

צמצום היכולת להשגיח - פעם על מנת לדעת מה קורה עם ילדו הורה היה יוצא אל מגרש המשחקים, הילדים היו מסתובבים ב"שכונה" וגם השכנה היתה שם לעיתים לפקח ולהשגיח. היום הילד יכול להיות ספון בחדרו מחובר לאינטרנט והסכנה שם גדולה לא פחות. האם הורה רשאי וצריך להציץ בתכתובות המיילים, הצ'טים, הפייסבוק וכד' של ילדו על מנת לדעת מה קורה עימו? אולי.

אינני מעוניין להציג בשלב זה פתרונות אלא לשקף מצב - להבהיר את הקושי בתפקוד ההורי כיום להבדיל מבעבר. קריאתי המרכזית היא לבחון כחברה את היחס שלנו אל הורים הנושאים בעול שכיום הפך קשה ומורכב יותר מבעבר. מצוקת ההורה אינה נובעת בהכרח מאישיות הלקויה, מחוסר מסוגלותו או אלמנטים לא מודעים ביחס לאמיתות אהבתו לילדו. כפי שניסיתי להמחיש, מצוקתו בחלק ניכר מהמקרים נובעת מתנאי התמודדות קשים יותר מבעבר, מבדידות תפקודית,

מעומס משימות, מתרבות מאשימה המתחזקת תחושות אשמה עצמית ומדילמות הקשורות ליכולתו וסמכותו של ההורה להשיג על ילדו.

הבנה והכרה בקשייו של ההורה, בדילמות, בקונפליקטים כמו גם במרחב התרבותי והחברתי המורכב בו הורים מתפקדים כיום, תסייע באופן משמעותי למטפל בשלב הראשון וההכרחי בכל טיפול - אמפטיה למטופל.

אך כיצד נוכל לעזור כמטפלים? כיצד ניתן להבנות להורה סמכות באופן שתתאים הן לערכיו והן לערכי התרבות בה אנו חיים וכל זאת תוך התחשבות במגבלות יכולתו וקשיי תפקודו?

מהי הסמכות החדשה

לא מעט ניסיונות נעשים בשנים האחרונות מצידם של אנשי מקצוע רבים לשקם או להשיב את סמכות ההורים. אחת מיריות הפתיחה בכיוון זה היווה ספרו של פרופ' חיים עומר² 'שיקום הסמכות ההורית' שיצא בשנת 2000. עם זאת, בשנים שחלפו מאז יציאתו של ספר זה, הניסיון הקליני שהצטבר בצוות המקצועי שלנו הבהיר כי לא ניתן לשקם את הסמכות של פעם - זו אשליה שאין לה מקום בתרבות שלנו. במהלך העשור האחרון פעלנו לפיכך על מנת לנסות ולהגדיר קווים מנחים לבניית סמכות שונה להורים - סמכות המתאימה יותר לתקופה זו, סמכות חדשה. עקרונות אלו מוצגים בהרחבה בספרו של פרופ' עומר 'הסמכות החדשה - במשפחה בביה"ס ובקהילה'. אציג כאן מספר נקודות מצומצם להמחשה ומחשבה.

נוכחות והשגחה הורית

אחת ההאשמות הגורפות כיום כלפי הורים היא נסיונם של הורים להיות "חברים" של הילד. במהלך שבע השנים האחרונות במסגרת תפקידי כמנהל היחידה להדרכת הורים במרכז שניידר, ערכתי מאות אינטייקים להורים - כמעט ולא נתקלתי בהורים הרוצים להיות "חברים" של הילד. מרבית ההורים, בשיחה אינטימית עימם, מודעים לכך שאין זה נכון והם אינם רוצים להיות חברים של ילדם. הקושי ההורי המשמעותי נעוץ במקום שונה לחלוטין - הגדרת ה"מרחק" המתאים בין ההורה לבין הילד.

קל להדגים זאת תוך התבוננות בשינוי שחל במערכות היחסים שבין אבות לילדיהם. בעבר האב היה דמות רחוקה ונוכחותו בבית היתה בד"כ מצומצמת. "חכה שאבא יחזור מהעבודה" היה ביטוי שגור כלפי הילד שהמחיש את הפחד והיראה מדמות האב. אולם בתקופתנו מרבית האבות אינם מעוניינים שילדם יפחד מהם, הם מעדיפים להיות קרובים לילדם. יתירה מכך, כיוון שהעומס על כתפי אימהות רב יותר מבעבר, אבות "מוזעקים" ונדרשים בבית יותר (המשפט הרווח יותר כיום הוא משפטה של אמא בשיחת נייד לחברתה "אני מחכה שהאבא הזה יחזור כבר מהעבודה..."). במונח זה מעורבות אבות גדלה באופן חיובי אך המרחק הראוי שלהם מילדם, או במילים אחרות סוג הנוכחות והסמכות הרצויה שלהם בבית זקוקה לעיצוב והגדרה חדשה.

מובן כי הגדרת ה"מרחק" המתאים בין ההורה לילד, תלויה במשתנים רבים, אחד המשמעותיים שבהם הוא גילו של הילד. אך כיצד ניתן לקבוע מרחק זה? עד כמה הורה צריך או יכול להיות מעורב במה שמתרחש עם ילדו? מתי מעורבות הופכת לפולשנות ומתי מתן פרטיות ועצמאות

² ראוי לציין כי העקרונות המוצגים בבסיס מאמר זה נשענים רובם ככולם על משנתו של פרופ' חיים עומר עימו אני בקשר מקצועי ואישי למעלה מעשור.

ליד הופכת להזנחה? מודל ההתמודדות אותו אנו מציעים מבוסס על הגדרה גמישה של השגחה הורית; השגחה המאפשרת תנודות ב"מרחק" וברמת המעורבות של ההורה בחיי הילד. הידע המקצועי הקיים מעיד כי יכולתו של ההורה לשמור ולהשגיח על התנהגות ילדו מהווה פרמטר מרכזי במניעת התדרדרות בהתנהגות הילד. תוך הכרה בכך ש"גיל ההתבגרות" בתקופתנו לא פעם מתחיל בגיל חד ספרתי, הגדרת רמת ההשגחה ההורית צריכה להיות תלויה כיום פחות בגילו של הילד ויותר ברמת הסיכון שלו או שלה. מרחב פתוח להתנסות לצמיחה ולגיבוש הזהות העצמית של המתבגר כאינדיבידואל עצמאי הוא אידיאל ראוי אך רמת הסיכון אליה נחשפים נער או נערה חשובה לא פעם יותר.

קצרה היריעה כאן מלהרחיב על שלוש רמות ההשגחה, הרציונל בהפעלתן והמעבר בין הרמות השונות. אציין רק כי פרספקטיבה של רמות השגחה משתנות מאפשרת גמישות ונוכחות הורית במינון ראוי לרמת הסיכון בה נמצא הילד, תוך מתן מרחב מספק לעצמאות וחופש בחירה. המעבר בין רמות ההשגחה השונות מאפשר להורה להשגיח על ילדו לעיתים מרחוק, לעיתים מקרוב יותר ובאופן זה לבסס את נוכחותו וסמכותו כהורה.

מבדידות ואינדיבידואליזם לקהילה ותמיכה

לפני מספר ימים הייתי עד לדיאלוג קצר ברחוב בין אם מיוזעת הדוחפת עגלת תינוק ולצידה ילד כבן חמש שהתיישב על המדרכה והתעקש שתקנה לו ארטיק. עכשיו...! כשהאם סרבה החל הילד לצרוח - "את מעצבנת, את מגעילה". האם השתופפה אל בנה ואמרה "אני לא מוכנה שתדבר אלי ככה!". מעבר להתפעלותי מאותה אם שלא השתמשה בסלוגן ההורי הנפוץ והרופס למצבים אלו - "זה לא נעים לי..."; חככתי בדעתי לרגע האם לומר לילד משהו כמו "לא מדברים כך לאמא". האם זו אופציה בתרבות שלנו? כנראה שלא. השאלות המיידיות העולות הן - האם יש לי זכות כלשהי להתערב? מה יהיו ההשלכות הרגשיות על הילד? מה תהיה תגובתה של האם? ובעצם, למה לא? האם התפיסה התרבותית שלנו המתייחסת לפעולה כזו (מצדי) כפלישה לפרטיות, היא ראויה? האם אינה מובילה בהכרח להעצמת הבדידות והניכור בחברה שלנו? האם רק המדינה והרשויות - רשויות החוק, החינוך והרווחה אחראים על המרחב הציבורי שלנו? מהי האחריות הקהילתית שלנו כאינדיבידואלים בחברה? האם ראוי להגדיר אחריות כזו בכלל? אופי ורמת המעורבות של הקהילה בחיי הפרט הינם נושא לדיון נפרד. אציין רק כי תרבות הבדידות והאינדיבידואליזם בה אנו חיים כיום, תורמת גם היא להחלשת סמכות ההורים. אמחיש זאת ע"י 2 דילמות הוריות נפוצות כיום: כיצד על ההורה להגיב כאשר ילדו מסרב ללכת לבית הספר ימים רבים? כיצד עליו לפעול כאשר בתו בת ה-16 מתדרדרת בלימודיה, מסתובבת בלילות וחוזרת בשעות הקטנות של הלילה אפופת ריח סיגריות ואלכוהול?

אחד האמצעים המשמעותיים בהם אנו משתמשים כיום בהדרכת הורים עפ"י עקרונות הסמכות החדשה הוא בניית מערך תמיכה להורים. האם גיוס המורה ואולי אף תלמידי הכיתה על מנת להניע את הילד להגיע לבית הספר הוא אקט לגיטימי? האם על מנת להעביר מסר לנערה כי הוריה אינם מוכנים שתשוטט בשעות לילה מאוחרות אפשר לגייס את הדוד או חברה של ההורים שיגיעו עימם למקומות הביילוי שלה ויבקשו את חזרתה הביתה?

חלק משמעותי ביעוץ שלנו כיום להורים נשען על בניית מערך תמיכה המאפשר להורים לקבל סיוע וגיבוי לסמכותם. מנקודת מבטנו גם סמכותו של ההורה אינה מובנת מאליה וזקוקה לעיתים לתמיכה ולגיבוי של דעת קהל. מניסיוננו, פעולות הוריות הזוכות לתמיכה של קרובי משפחה,

חברים ותומכים נוספים בפעולות ההורים, מאפשרות להוביל שינוי משמעותי הן בחווית ההורים שיוצאים מבידודותם והן בהתנהגות הילד/מתבגר שפתאום מגלה שלא רק לו יש "חבר'ה", גם להורים יש. חשוב לדעת שלמרות "רפלקס הבעיטה" של המתבגר שיוביל כמובן לעימות, מרביתם מעריכים זאת ויותר מכך, מעריכים את הוריהם. נוכחותם ומעורבותם של תומכים בחיי המשפחה לא רק מחזקת את ההורים, היא מונעת לא פעם גם הקצנות בתגובות ההורים – כאשר הורה חש מגובה יותר, בטוח יותר, מחוזק יותר הצורך בהקצנת תגובתו כלפי הילד קטן משמעותית.

למעשה, המכשול המרכזי בו אנו נתקלים כיום בגיוס תמיכה להורים, אינו נעוץ בנכונות אנשים לעזור ולתמוך ואינו נובע מתגובה לקויה של תומכים המסייעים להורים אלא בעיקר מקושי בקבלת הלגיטימיות החברתית תרבותית לפעולה זו. לגיטימיות פעולות מסוג זה תלויה בראש וראשונה ביכולתנו, הן כמטפלים, הן כהורים והן כתומכים מעורבים, לשנות הלכי רוח ומחשבה תרבותיים וחברתיים. סבור אני שהגיע הזמן לצמצם מעט את השיח המתמקד בחשיבות הפרטיות והאינדיבידואליזם של הילד/ה וב"נזקים" שהורים עושים לילדם, לטובת שיח המתייחס לצורך חברתי בשינוי תרבות המאשימה הורים, מחלישה אותם ומבודדת אותם.

אני מאמין כי כל עוד אנו כחברה לא נכיר בכך שהזנחנו את ההורים והותרנו אותם לבד, לא נוכל לחולל את השינוי המתבקש והחשוב ביותר בתרבותנו כיום – להגן על ילדינו. למנוע מהם להסתובב ברחובות מבלי שאיש יעיר להם על הקצנת התנהגותם ולהעביר להם מסר מהקהילה: אנחנו תומכים בהורים שלכם, לא מוותרים לכם אבל גם לא מוותרים עליכם.

כל עוד נשב ספונים בביתנו נצפה בתוכניות המדגימות כיצד הורים צריכים "להציב גבולות" לילדיהם ונמשיך להאמין כי הבעיה היא ההורים ולא התרבות שלנו שנטשה אותם, שום דבר לא ישתנה. רק ילדינו ימשיכו לפגוע ולהפגע שם בחוץ, לבדם - בלי הורים ובלי נוכחות בוגרת אליה הם בעצם משוועים. זו הטרגדיה הגדולה של הנוער שלנו – לא היה דור של ילדים שגדל עם אפשרויות בחירה מגוונות כל כך ומודעות ציבורית כה גבוהה לצרכיהם הרגשיים ועם זאת חש מנותק, בודד ומוזנח. האם יכול להיות שבשם המרחב הפתוח וחופש הבחירה שנתנו לילדים ולנוער שלנו הותרנו אותם בסופו של יום בתחושת בדידות ופגיעות, ללא נוכחות והשגחה בוגרת? מעט מאוד הזכרתי את הנוער והילדים אך בל יותר ספק, אני מאמין בלב שלם כי הם הדבר החשוב ביותר לנו, כהורים, כמטפלים וכחברה. המאמר הזה מוקדש להם...